

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 19.

V torek 4. maja 1852.

I. tečaj.

Ljudska šola.

Kaj je storiti, da učenci učitelja ljubijo?

Učenci bi se imeli navaditi, da se bojo radi in s veselim sercom učili. To se pa nikolj ne bo de zgodilo, ako jezen in razkačen učitelj u šoli vpije in razbija, kolne in pretepa, in tako svoje učence preplaši in prestraši, ter njihovega duha omami in vbije. Le kar iz serca pride se zopet serca prime; le od učitelja, ki ljubezen do šole in šolske mladine u svojem sercu nosi, se sme in more po pravici reči, da je on u stanu, prav podučevati in odgojevati. Naj toraj učitelj nikolj ne pozabi, in se vedno ravna po tih zlatih besedah: „Učitelj! ljubi šolo in učence, — ljubi svoj stan in poklic; ljubezen čez vse!“ Ljubezen si pridobi ljubezen: u šolo, kjer ljubezen prebiva, stariši radi in pridno svoje otroke pošiljajo in učenci radi hodijo in se pridno učijo; — u šoli, kjer je ljubezen doma, učitelj rad in vesel podučuje, in na težave in nadloge svojega revnega stana pozabi. —

Da pa učitelj svoje učence u resnici ljubi, takole pokaže:

1. ako zvesto in resnično skerbi, da bi se naj učencom dobro in srečno godilo;
2. ako je mu ljubo in prav, da se otroci veselijo in si kratek čas delajo;
3. ako se do vsih učencov — ne gledé na nobeno reč — prijasno, ozbilno (ernsthaft) in pravično obnaša;
4. ako se do vsih učencov vselej ravno tako derži, kakor so vredni in zaslužijo.

Zavolj tega je treba:

- a) ako kak učenec kaj zavozi alj se pregreši, vselej dobro preudariti, od kod to pride;
- b) razločiti, alj se je učenec le samo prenaglil alj pa s hudo voljo kaj napravil; — alj se je to še le enbart alj pa že večbart in morebiti iz hude navade in terdovratnosti pripetilo;
- c) tudi takó do učencov se obnašati, da oni iz tega lahko vidijo in čutijo, alj so se prav alj slabo zadržali, alj so si hvalo alj pa kazen zaslužili;
- d) tudi tedaj, ki si prisiljen opomniti, posvariti alj clo kazniti, po očetovsko in prijateljsko postopati in tako pokazati, da se vse to le samo iz ljubezni do njih, s težkim in žalostnim sercom in k njih sreči zgodí.

Učencom vse dopustiti in spregledati, — vedno pred njimi govoriti in prisegati, kako da jih ljubi, — njim se prilizovati in š njimi sladkariti se, — alj clo druge ljudi in sodelavce obrekovati, černiti in poniževati, ter po tih ovinkih ljubezen učencov iskati: — učitelj moj! to je vse narobe, škodljivo in grešno, — s tim sam sebi jamo koplaš.

Nekaj za učiteljske shode.

Da bojo naši učitelji in š njimi naše šole napredovale, so učiteljski shodi koristni, ja! neobhodno potrebni. Ni taj čuditi, da vsi gg. šolski svetovavci po volji vis. ministerstva duhovnike in učitelje opominjajo in spodbadajo, take shode večbart deržati, — ni čuditi, da vsi duhovniki in učitelji, kterim je kaj za šolo mar, se radi in pogosto sbirajo, eden drugega podučujejo in k dobremu spodbadajo. Le iz nekterih krajev slišimo, da se učiteljski shodi zanemarjajo in opuščajo, akoravno učitelji za nje prosijo. Učiteljski shodi niso le dovoljeni temuč zaukazani, — nobeden ni zavezan, te shode u farovžu deržati in kaj na mizo postavljati, — tudi nobeden moder učitelj kaj tacega pričakoval alj clo tirjal ne bode. Zatega voljo bi radi zvedeli, kaj je, da u nekterih krajih od učiteljskih shodov ni besedice slišati. —

Šolski časopis: „der österr. Schulbote“ č. 15. t. l. je prinesel: „Offenes Schreiben des Volskschulinspektors für Steiermark an die Lehrer.“ U tem sostavku šol. svetovavec, g. Hermann,

nektere učitelje pohvali zavolj njihovih izverstnih spisov; — veselilo je nas, nektere tudi iz slovenskih krajev med timi pohvaljenimi brati: Jan. Kaceli u Ponkvi, Anton Müller u slov. Gradu; — dalej cele dehantije pohvali za to, da so učiteljske shode pogosto napravile in obilno obiskale, da so prav lepe in koristne reči pretresovale, u šolah marsikaj dobrega na noge spravile, marsikaj slabega pa popravile in iztrebile, da so knjižnice napravile itd.

Tudi je gosp. Hermann u ravno tem sostavku nekaj prašanj na znanje dal, od katerih misli, da bi dobro in koristno bilo, jih per učiteljskih shodih u pretresovanje in posvetovanje vzeti. Te prašanja so tako izverstne in praktične, da jih tudi mi u „šols. prijatelju“ razglasimo in š njimi svojim bravcom postreči mislimo. To se pa samo od sebe zastopi, da bi ne šlo, vse prašanja u ednem učiteljskem shodu pretresovati in se od njih pomenkovati. Ni toliko na tem ležeče, kaj in koliko se pri ednem shodu opravi, temuč to je naj imenitnejše, kako se opravi. Dosti, popolnoma dosti bode, ako se pri vsakem shodu edno alj pa nar več po dve prašnji obširno in temeljito pretresete, na vse strani razjasnite in tako sbranim gospodom u glavo vtisnite.

Prašanja so pa sledeče:

1. Kako se zamore nauk u branju tudi u tistih šolah, kjer učenci pismenkovajo (buchstabiren), tako vravnati, da ne bode samo le nekaka prazna in mehanična vadba?
2. Kako je treba pri pismenkovanju in slovkovanju postopati, da se učenci ne navadijo, nekako polževo in ednoglasno brati (čitati)?
3. Kako se morejo učenci odvaditi, polževo in ednoglasno čitati, in zraven navaditi, lepo, to je tako čitati, kakor omikani ljudi govore?
4. Kako zamore učitelj učence pismenkovati, slovkovati in čitati tako učiti, da jih pri tem tudi že na pravopisanje (Rechtschreibung) pripravlja?
5. Kako se je treba pri čitanju obnašati, da bodejo učenci zastopili, kaj čitajo?

6. Kako se je treba pri čitanju obnašati, da se otroci zraven tudi navadijo, gladko in pravilno govoriti in svoje misli napisovati?
7. Naštejte mi vse prostore, kamor učitelj svoje učence zavoljo nazornega (oglednega) uka u mislih peljati more, in reči, ki se tam znajdejo, da bode tako u stanu, svoje učence modro in primerno učiti, te prostore in reči narprej imenovati in potem ogledovati?
8. Povejte mi, kaj pa je po pravici to: ogledovati, in kako se ima ogledni nauk vravnati, da se otroci navadijo, na reči, ki jih obdajajo, paziti, pri tem kaj misliti, pravilno govoriti in svoje misli tudi pismeno izreči?
9. Kako zamore učitelj pri nazornem uku alj pri tako imenovanih mislenih in govornih vadbah (Denk- und Sprachübungen) ob ednem učiti, dele poznati, iz katerih stavki in govori obstojé?
10. Kako more učitelj, mesto da bi narekoval (Diktando diktiren), pri čitanju svoje učence to naučiti, kar je iz pravopisa in slovnice znati narpotrebnejše?
11. Kako je treba pri nauku u pisanju začeti, da se učenci koj od začetka navadijo, s roko hitro in lahko potegniti, in da naj prej, ko je mogoče zamorejo, brez predpisov urno in znatno pisati?
12. Kako zamore učitelj pervence tako dalječ pripraviti, da svoje misli za potrebo napisati znajo?
13. Kako je treba sploh, to je: u vsih razredih na to gledati in za to skerbeti, da se otroci naučé, svoje misli jasno in hitro tudi napisati?
14. Kako se zamorejo učenci iz svojih spiskov lahko in kratkočasno pravopis naučiti, brez da bi si veliko pravilic u glavo zabijali?
15. Kako more učitelj svojim učencom prav vidljivo pokazati in razjasniti, kaj je število (Zahl), kaj se pravi steti?
16. Kako more učitelj učence podučevati iz glave alj na pamet rajtati, da jim ne bode treba s toliko tako imenovanimi pomočki (Vortheile) glavice tretji, temuč da vselej sami prevdarijo in znajdejo, kako je najbolje to alj uno nalogo rešiti; dalej kaj

- je storiti, da dano nalogo ne samo eden po imenu poklican učenec, temuč vsi učenci zaje dno rešiti se trudijo?
17. Kako je treba glaskovati sploh, in kako, da se učenci pri glaskovanju zraven tudi na pravopis primerno pripravljajo, alj pa, da se učenci že pri glaskovanju u pravopisu vadijo?
 18. Kako se more in tudi ima u šoli pomagati, da se narodsko in cerkovno petje na višjo stopnjo povzdigne?
 19. Kaj imajo učitelji, kaj duhovniki storiti, da bodo otroci šolo in ponavljajo šolo pridno obiskovali?
 20. Kaj je storiti, da bodo otroci u šoli pridni in pokorni, ter da vse po redu pojde, brez da bi palice alj šibe u šoli treba bilo?
 21. Kaj je u šoli začeti, da se u sercih učencov vsmilenje in sočutje zbudi in vkorenini, da tako otroci sčasom postanejo miloserčni, ki drugim ljudem radi priskočijo in pomagajo?
 22. Kako zamore šola k temu pripomagati, da otroci postanejo brumni in resnično pobožni, da svojo deržavo in svojega cesarja ljubijo?
 23. Kako ima učitelj in katehet s učenci moliti, da bodo pri molitvi mislili, kaj molijo, da bodo počasi in dostojno molili, ne pa raztrešeno in na vse sapo havdrali?
 24. Kaj ima učitelj storiti, da bode njegov uk prav obilen sad donesel?
 25. Kaj ima učitelj, ki u ednej sobi (izbi) učence na več razrede alj tečaje podučuje, storiti, da bodo vsi zajedno kaj primernege opraviti imeli?
 26. Kako zamore učitelj sam sebe dalje boljje omikovati in u znanostih čelajbolj napredovati?

(Konec sledi.)

Kosilice slēpe babice.

(Dalje.)

Ljudomili otrok.

Vendar je Dragotin precej v zadregi bil, pomislivši, kako bi podaljšoval, kar je enkrat pričel; njemu je trebovalo vina za bo-lehljive osebe in serece (Greise). Akoravno še ni znal Dragotin dobro računati (rajtati), je vendar bal se, spoznavši, da bi čez

7 dvajsetič na mesec za takove stroške dovolj ne bilo. K sreči pa se ravno že novo leto približa, in s darili (Trinkgelder) njegovo mošnjico napolni; on bi ne bil dočakoval nigdar toliko denarjev.

Cecilia. Zakaj pa svoje stariše ni prosil za denarje? Oni bi jih bli njemu gotovo dali, ko so bogati bili, in vedeli so, da jih v dobro oberne.

Dědica. Gospodi Lidoni so že sami za-se toliko dobrega storili, da so cele družine preživili; ali siromakov je toliko blo, da bi ktemu še mnogo več treba bilo, če bi se hotlo vsim pomagati.

Sin, ki je prav moder bil, jo dobro razumi, misleč, da bi s tim, kar bi sam sebi pritergal, lahko revežem pomagal, da ne bode starševe stroške večal. Hlapec si pa v misel vzeme, starejšem vse vedno odkriti in povedati. Starejši so zadovoljni in veseli, sina tako dobrega serca imeti; naverh vkažejo temu hlapcu toliko kruha in vina Dragotinu pripraviti, kolikor mu bode treba. Nič ni treba Dragotinu poveti; naj le misli, da je vse za svojih sedem dvajsetič kupil.

Ganljivo je bilo viditi, kako je Dragotin gnal se in gospodari; on ni ničesar vničil in zavergel, še trohice kruha ne. Imel je u nekej izbici omarček lepo u steno nared; tam noter je vse zaperal in shranoval, kar je mu ostalo in kar si je nakupil.

Dokler je zima bila, je ves čas suh kruh kosilčal in malo južinal; tudi pri južini ni več vzal, kot juho in meso, kar je kej več na mizo prišlo, je pa svojim hranjenikom (Kostgänger) dajal. On si ne kupi ne igrače ne podobice; reči, ktere bi ga veliko manj veselile kakor pa to: vedeti, da drugim ljudem dobro stori.

Prešla je huda zima, narava se zbuja in oblači svoje novo, mlado in lepo oblačilo, dela na polju pričenjajo po maloma; to je blo kaj za otročiče, za nje je bil naj lepši čas, in v celo vas je veselje zopet se vernilo. Dragotin se je zopet prehajal, in koder je hodil, povsod so mu vse dobro in srečo tisti želeli, kterim je pomagal. Brez njega, so vpile matere, bi moji sinovi od mraza in lakote pomerli. Bog naj ga blagoslovi in poplača, reče neka deklica, on mi je mojega ljubega ateja ohranil. Od vsih strani so mu prinašali pisane povojčice (pušelce) travničnih cvetlic in kopate cejnice jagodic, ki so jih v gori naberali.

Enega dneva igra Dragotin na bregu nekega ribnika, noga mu zderkne, in on v vodo pade. On bi se bil vtopil, ko bi dva fantiča, katerih je ob zimi hranil (živil), ne bila za njim skočila in iz vode ne bila potegnila. On je sicer prirastil, pa njegovo serce mu je vedno dobro ostalo, in vedno ga je veliko več veselilo drugim kej dobrega storiti, kakor pa neumno in grešno veselje uživljati.

Škoda, škoda, prav počasi pristavijo dedica, da veliko otrok le tako neumno in gerdo veselje kaj porajta! —

(Dalje sledi.)

Prihod vigredi.

Glej vigred se rodi,
O serce poskakuj!
Veselo se raduj!
Pozabi vse terpljenje,
Glej vrača se življenje,
Ker vigred se rodi.

Glej vigred se rodi,
Že rožce prelepo
Si glavce lepšajo;
Le rožice cvelite,
Zmenoj se veselite,
Ker vigred se rodi.

Glej vigred se rodi,
Kak bister vrele šumljá,
Sreberno se iskrá,
Že poje vsaki ptiček,
Po gričih čern čuriček,
Da vigred se rodi.

Glej vigred se rodi,
Škorjančki žvergolé,
Prot soncu hrepené;
Kosiček milo piska,
Prepeva ino vriska,
Ker vigred se rodi.

Glej vigred se rodi,
Le béži vsa britkost!
Oživlja se radost —
Radost me napolnila,
Mi pesem je vdihnila:
To vigred mlada stri.

T. Bolskovič.

Drobtinčice.

* U Parizu obstoji neko pedagogiško društvo, katero časopis pod imenom: „Institut de la jeunesse, l' Emulation“ na svetlo

daja. To društvo u tem časopisu razne prašanja stavlja. Mladina obojega spola more odgovoriti in tako odločene darila doseči. Imena tistih, ki so dobro odgovorili in darila dosegli, se u rečenem časopisu razglasijo. Naši braveci vejo, da ni še dolgo, kar je vojvodkinja od Angoulem-a u Frohdorfu zamerla. Ta smert je imenovanemu društvu priložnost dala tole poprašati: „kako in v čem bi se ta vojvodkinja s Antigono prisposodobiti mogla?“ Na to prašanje je nar bolje odgovorila in darilo 500 frankov dobila Karolina Czajkowska, krasna devojčica in hčer glasovitnega poljskega spisovatelja Czajkowskega. Slava Slavjanki! —

* Svitla gospa knezinja Lichtenstein je dvanajst iztisov šolskega časopisa: „Der österreichische Schulbothe“ plačala s tim, da se naj med borne učitelje na Moravskem razdelijo. Slovenskih gotovo tudi bornih učiteljev sta se samo dva žlahtna gospoda vsmilila in za nje nektere iztise „šolskega prijatela“ plačala: presv. knezoškof Slomšek in c. k. šolski svetovavec Rudmaš. Pri tej priložnosti se tudi lepo in javno zahvalimo čast. gospodinu Šišman-u Farkaš-u, prisedniku c. k. zemaljske sodije u Reki (Fiume), ki je u Reki dvanasjt naročnikov na „šolskega prijatela“ nabral in nam naročnino te dni poslal. Med njimi najdemo p. n. gg. c. k. verhovn. župana, predsednika c. k. zemeljs. suda, kanonika in ravnitelja gimnazie, nadzornika ljudskih šol, profesorje, s edno besedo: take gospode, kateri gotovo „šols. prij.“ niso za-se naročili; oni ga bodo siromaškim učiteljem darovali. Tako bodo ti žlahtni gospodi pobito serce marsikterege pridnega učitelja razveselili, zraven pa tudi pripomagali, da bode toliko potreben šolski časopis dalje izhajati zamogel. Slava! — Tudi u Celju štejemo dvanajst naročnikov; u Ljublani — menda u slovenskej Meki?! — pa dva; na Dunaju, kjer stanuje toliko nekdanjih slovenskih domorodcov v dobrej službi in s debelimi plačili razun svitl. gospoda ministra Dr. Bach-a — pa nobenega!